והא"ר זירא אמר רב [א] הצורם [א]אזן הפר ואח"כ קיבל דמו פסול שנאמר [1]ולקח מדם הפר הפר שהיה כבר אלא כאן שחסרה קודם קבלה כאן שחסרה לאחר קבלה ולאחר קבלה קודם זריקה מי שרי [ב] והתניא [2]שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם [ב]שיהא תמים בן שנה בשעת שחיטה ומנין בקבלה והולכה והזייה ת"ל יהיה שיהו כל הויותיו תם ובן שנה תרגמא אבן שנה הכי נמי מסתברא דתניא ר' יהושע אומר [ג] [ג]כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב זורק את הדם שמע מינה ומי איכא מידי דבשעת שחיטה הוי בן שנה ובשעת קבלה והולכה הוי בן שתי שנים אמר רבא [ד]זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים לימא כתנאי [3]ומעוך וכתות ונתוק וכרות [ד] [ה]כולן בביצים דברי רבי יהודה בביצים ולא בגיד אימא [ו]אף בביצים דברי רבי יהודה רבי אליעזר בן יעקב אומר כולן בגיד רבי יוסי אומר מעוך וכתות אף בביצים נתוק וכרות בגיד אין בביצים לא מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון ומר סבר לא שמיה חסרון ותסברא רבי יוסי מאי קסבר אי קסבר חסרון מבפנים שמיה חסרון אפי' נתוק וכרות נמי ואי קסבר לא שמיה חסרון אפי' מעוך וכתות נמי לא אלא הכא במומים שבגלוי קמיפלגי רבי יהודה סבר מעוך וכתות הוי מומא דמיכווצן נתוק וכרות הוי מומא דהא תליין ר"א בן יעקב סבר מעוך וכתות לא הוי מומא דמעיקרא נמי זמנין דמיכווצן נתוק וכרות לא הוי מומא דמעיקרא נמי זימנין דתליין ור' יוסי סבר מעוך וכתות הוי מומא דהא ליתנהו נתוק וכרות לא הוי מומא דהא איתנהו:

מתני' [ז]נפגם הזובן [או] העריה של נקבה במוקדשין [ח]נפגם הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק או שראש זנב (א) מפצל [א] [ה] (נקלפה העור והבשר והעצם נשאר) או שיש בשר [ב] מחוליא לחוליא מלא אצבע:

גמ' א"ר אלעזר נפגם ולא ניטל כים ולא זכרות תניא נמי הכי [ג] נפגם ולא ניטל כים ולא זכרות אמר רבי יוסי בן המשולם מעשה [ד] בעינבל (ב) אחד שנטלו זאב וחזר לאיתנו: נפגמה הזנב מן העצם וכו': תנא אצבע שאמרו אחד מארבעה בטפח של כל האדם למאי הלכתא אמר רבה לענין תכלת [ט]דתניא [י]כמה חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ארבעה וב"ה אומרים שלשה וכמה תהא [ה] משולשת ב"ש אומרים ארבעה וב"ה אומרים (ג) שלשה ושליש [ו] שב"ה אומרים אחד מארבע בטפח של כל אדם רב הונא בריה דרב יהושע אמר לשתי אמות דתנן [כ] שתי אמות היו בשושן

הצורם אזן הפר. כהן משיח לאחר שחיטה: **שהיה כבר.** בשעת קבלת הדם (ד) היה שלם: **תרגמא אבן שנה.** הא דקתני שיהו כל הויותיו אבן שנה קאי אבל תם לא בעינן אלא בשחיטה וקבלה: ה"ג **משכחת.** דמתוסר אחר קבלה כשר: **כזית בשר.** דאיכא כדי אכילת אדם: **או כזית חלב.** דאיכא כדי אכילת מזבח: **זורק את הדם.** ואם לא נשתייר כלום לא זריק דכתיב (דברים יב) ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין בשר אין דם. וקתני מיהא דאם נשתייר כזית זריק ואין לך מחוסר גדול מזה שחסר כולה וקתני דזריק אלמא הא דקתני כל הויותיו אבן שנה קאי: **שעות פוסלות.** וקאתי לאשמועינן דאם נולד טלה זה אשתקד בי"ד בניסן בח' שעות ביום יזהר עתה שישחטנו [ז] קודם שעה תשיעית דשעה תשיעית פוסלת בו והוי נכנס בשנה שניה: **לימא.** הך בעיא דרב אחדבוי תנאי היא: **בביצים ולא בגיד.** בתמיה. כלומר אי בגיד ניהו מי לא הוי מום הא ודאי טפי הוי מום דגיד בגלוי הוא יותר מן הביצים: **כתות.** שכתתו באבנים עד שנימוח: **נתוק.** ביד לגמרי אלא שעדיין תלויין בכים: **כרות.** בסכין ועדיין תלויין בכים ומעורין קצת דכרות הוי בציר מנתוק כדאמרן בפירקין דלעיל (דף לג:) להביא נותק אחר כורת[ח]. טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: **כולן בגיד.** לא בבילים: רבי יהודה סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון: **אלא הכא במומין שבגלוי פליגי.** [ט]דכולי עלמא חסרון מבפנים שמיה חסרון מאן דפסיל בבילים לאו משום חסרון אלא משום מום: [ט] **דקפליין.** תולות ונחבטות בכים ונראין מבחוץ שאין אדוקות למעלה: **וימנין דצווגן.** [י] רטייר"ט אפי' כשהן בריאות: **דהא ליתנהו.** וחסרון הוי: **מתני'** **הזובן.** זהו נרתיק שהכים[י] תלוי בו: **והעריה של נקבה במוקדשין.** כשאר קדשים שיש בהן נקבה [יא] דבכור ליכא נקבה ובשלמים דאיכא נקבה נפגמה העריה [יב] הוי מום: **מן הפרק.** אם נפגם בין הפרקים מעלה ארוכה אם לא נחתך כל הזנב אלא נפגם מעט: **או שראש הזנב מפציל את העצם.** ראש (ה) [יג] התלוי למטה נקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה שוב אין מעלה ארוכה הואיל וברא הזנב הוא. מפצל כמו אשר פצל (בראשית ל): **גמ'** **נפגם.** הזובן הוי מום (ו) [יד] לא הדר בריא: **ולא ניטל.** דניטל לא הוי מום דחזור לאיתנו: **כים.** אם נפגם הוי מום אבל זכרות גיד עצמו שנפגם (ז) לא מום הוא דמעלה ארוכה: **שנטל וכו'.** את כל הזובן: **אצבע שאמרו וכו'.** ולא ידעינן השתא היכא קאי ולהכי בעי למאי הלכתא אמרו: **אחד מארבעה בטפח.** לפי שאין האצבעות שוות דאמרינן במנחות בפרק התכלת (דף מא:) טפח דאורייתא ד' אצבעות בגודל שית בקטנה חמש (ותילתא באצבע)[ל] וקאמר הכא דהיכא דהוזכרו חכמים באצבע אחד מארבע בטפח של כל אדם בעינן והיינו גודל: **למאי הלכתא.** הוזכרו אצבע [טו]: **כמה חוטין.** [טז] הוזכרו בציצית: **משולשת.** תלויה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה שלשה אצבעות בתוך הבגד [יז]: **אחת מארבעה.** שלשה גודלין דכל אחד הוי אחת מארבע בטפח. ל"א [יח] משולשת כמה יהא בה מגדיל לבד [יט] מענף שאינו גדיל: **שתי אמות.** שתי מקלות שאורכן אמה:

שושן

והאמר רבי זירא אמר רב הצורם. בפרק שני דזבחים (דף כה:) גרסי' דתניא הצורם: **כולן** בגיד [כ] ולא בבילים. ומיהו סיפיה דקרא דבארצכם לא תעשו איירי אפי' בבילים בכ"מ שמסתרס [ל]דאפי' ע"י שיתייהם אסרי' בפ' שמונה שרצים (שבת דף קי:) וגבי מום הוא דלא חשיב מום שבגלוי [כא] כדפירש טעמא בסמוך[מ]: **או** שראש הזנב מפצל את העצם. פי' בקונטרס שנקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה כמו אשר פצל וקשה [נ]דבלשון משנה והש"ס הוה ליה למימר ונקלף ונראה לפרש שמפצל את העצם לשנים כמו מפוצלות דגבי קרנים חולין (נט:) שמפוצלות לכאן ולכאן (והתם) בתוספתא (פ"ד) [כב] קתני או שיהיה ראש הזנב מפוצל לשני עצמות: **כמה** חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ארבעה. צריך לדקדק אם ד' בין הכל או ארבע ללבן וד' לתכלת וגם אם איירי קודם כפילות דלבי מיעייפי הוי שיתסר והוו השתא הנך ח' חוטין דעבדינן לשם לבן [כג] פירוש דבית שמאי פסקינן בהתכלת (מנחות מא:) ואם נפסק אחד מהם פסול ואע"ג דמכשרינן דאגרדום תכלת וקם אלבן דהני כולהו לשם לבן הם [כד] וזו משמע בספרי בפרשת כי תצא דארבע חוטין לכל מין ומין קאמר דקתני התם כמה גדילים נעשות אין פחות משלשה חוטין כדברי בית הלל בית שמאי אומרים ד' חוטין של תכלת וארבעה של לבן [ס]על ד' אצבעות והלכה כדברי בית שמאי ומיהו מהאי דהתכלת רב ירמיה מדיפתי רמי תמניא דאיטון שתסרי מר בריה דרבינא עביד כי דידן משמע שרובם [כה] עושים כמר בריה דרבינא ושמא היה מפרש ארבע ללבן וארבע לתכלת דקאמרי בית שמאי היינו לבתר דעייפינהו דהיינו שנים מכל מין קודם שנכפלו ולפי זה מה שאנו עושין עכשיו הוי פלגא לשם לבן ופלגא לשם תכלת ומיהו שלשה דקאמרי בית הלל על כרחינו קודם שנכפלו דג' לא משכחת לאחר שנכפלו ולא הוי השתא דומיא דד' [כו] לב"ש: **כמה.** [כז] פירש בקונטרס תלויה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה ג' אצבעות [כח] לבית הלל וד' לבית שמאי וקשה לפירושו [כט] דלענין[ע] מן הקרן הוא דמפסקינן כמלא קשר גודל ולא הוכשר לשם בתוך שלשה אצבעות אלא לאפוקי למעלה מג' ונראה כלשון אחר שפירש בקונטרס כמה תהא משולשת כמה יהא בה מגדיל לבד הענף שאינו גדיל וקאמרי בית שמאי ד' אצבעות והשתא הידור ציצית [ל] שליש גדיל וב' שלישי ענף הוי גדיל ארבע אצבעות וענף ח' אצבעות י"ב אצבעות בין הכל [פ]וכן משמע בספרי וד' של לבן על ד' אצבעות ובפרק התכלת (שם:) פירש בקונט' משולשת תלויה בענף לבד מן הגדיל ארבע אצבעות ולפירושו הידור ציצית שתי אצבעות גדיל וארבע ענף:

כפילן

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"א מהל' פסה"מ הלכה כט:
לב ב מיי' פ"א מהל' מעה"ק הל' יג:
לג ג מיי' פ"א מהל' פסה"מ הלכה ל:
לד ד מיי' פ"א מהל' מעה"ק הלכה יג:
ה [מיי' פ"ו מהל' ביאת המקדש הלכה ח ועיין כס"מ]:
לה ו מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הלכה ד טור י"ד סימן סט:
ז [מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג בהגה]:
לו ח מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה ו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף יג:

◆

תורה אור השלם

1. וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: ויקרא טז יד
2. שֶׂה תָמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים תִּקָּחוּ: שמות יב ה
3. וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַייָ וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ויקרא כב כד

◆

לעזי רש"י

רטייר"ט [ריטרייט]. נתכווץ, מכווץ.

◆

מוסף רש"י

הצורם. אקרנ"ה, דהוי מום, ...מן (לעיל לו.) נסמכה אזנו גבי ...ום, ואחר כך קיבל דמו. והוה ליה מום בין שחיטה לקבלה (זבחים כה.). **הפר שהיה כבר.** ...ריך שיהא שלם בשעת קבלה כבשעת שחיטה (שם). **תמים בן שנה בשעת שחיטה.** דכתיב ...שמות יב) תכוסו על השה, דהיינו ...חיטה, וסמיך ליה שה תמים וגו' (זבחים שם). **שנשתייר מהן.** ...שעת זריקה, אבל אם נטמא כל ...הבשר והחלב או שאבד לא יזרוק. ...ר' יהושע לטעמיה דדריש ועשית ...עולותיך הבשר והדם, אם אין בשר ...אין דם (שם. ושם קד.) ובזבחים ...כתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך ...והבשר תאכל, הוקיקן הכתוב זה ...לזה (שם קד.). **כזית בשר או כזית חלב.** דכתיב וזרק הכהן את ...הדם וגו' והקטיר החלב, אע"פ ...שאין בשר זורק עליו את הדם ...(זבחים קד.). **זורק את הדם.** ...קיימא ליה הבשר והדם (מנחות ...). **בביצים ולא בגיד.** בתמיה, ...בגיד ודאי גלוי הוא (קדושין כה.). **אף בביצים.** ולא תימא מום טמון ...הוא דודאי מיכבל (שם). **מעוך וכתות אף בביצים.** דמיכבל טפי ...כרות, כרותין המוטין ...בילים תלוין בהן בכיסן ומעורים ...קצת ולאין נתוקין לגמרי, נתוק, ...לגמרי ועדיין תלויין בכים. ...ק הוי טפי מכרות, כדאמרינן ...(נו:) להביא נותק אחר ...כורת שחייב, אלמא נתוק הוי טפי ...(שם). **העריה.** שפת בית ...הרחם (חולין יח.). **ב"ש אומרים ארבעה.** חוטין נותן בחוט הטלית ...כל צד לשמונה (מנחות מא:). **משולשת.** תלויה הענף לבד מן ...הגדיל (שם). **ארבעה.** אצבעות ...(שם). **שב"ה אומרים.** שתהא ...כל אצבע, **אחד מארבע בטפח** ...של כל אדם. דהיינו מדת גודל ...בקטנה (שם). **שתי אמות.** ...היו שם שבהן מודדין ...פועלים והן ארכן אמה (שם צח.).

◆

שיטה מקובצת

א] שראש הזנב מפצל מתחי' נקלפה העור כו' עד תחי' או נמוק: ב] בשר בין חוליא לח' ליא: ג] מתחי' נפגם עד תחי' אב' בקצת ס"י אינו: ד] מעשה בעי' בול באחד: ה] תהא מש לשת. ס"א משלשלת: ו] י גליש שאמרו ב"ה אחד: ז] שישחטנו ויזרקנו קודם: ח] כורת כולן בגיד ולא בביצים טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: ט] מום הס"ד ומה"ד כיד בן ריטייטש תליין: י] תי' רטרייט נמחק: יא] נקבה דבבכור: יב] העריה בית הרחם הוי מום אבל מן: יג] ראש הזנב: יד] מום ולא: טו] אצבע לענין תכלת בציצית הס"ד: טז] חוטין הוא נותן בציצית הס"ד: יז] הבגד כלומר אחד מארבעה לב"ש ושלש לב"ה: יח] ל"א מש לשלת כמה: יט] לבד הענף אות מ' נמחק: כ] בגיד פי' ולא: כא] שבגלוי כדמפרש: כב] בתוספתא נמי קתני: כג] לבן כב"ש פסקינן: כד] ים וכן משמע: כה] שרובן היו עושין: כו] לב"ש ומר בריה דרבינא: כז] כמה תהא משולשת פי': כח] אצבעות בתוך הבגד: כט] דלענין הרחקה מן הקרן הוא דמפרשינן בפרק התכלת כמלא: ל] ציצית דהוי שליש גדיל ושני שלישי:

מסורת הש"ס

א) זבחים כה: [וע"ש ט. ע"ש], ב) [שם כה: ע"ש], ג) [פסחים עט. וש"נ], ד) קדושין כה: [תוספתא יבמות פ"י ה"ד], ה) [את העצם כצ"ל וכך איתא במשנה שבמשניות וע"ע הנוסחא שבהרא"ש], ו) ל"ג, ז) מנחות מא:, ח) כלים פי"ז מ"ט מנחות לח. פסחים פו., ט) נ"א ודכ"ע חסרון מבפנים לא שמיה כו' נ"ק, י) נ"א שהגיד של בהמה נ"ק, כ) נ"ל בתחלה [עי' הג' אשר בן אריה], ל) נ"א דאפי' ע"י שתית כום עיקרין אסרינן כו' נ"ק, מ) [ועי' תוס' שבת קיא. ד"ה להביא], נ) נ"א דאין זה לשון משנה והש"ס וה"ל כו' וע' בהרא"ש נ"ק, ס) של ד' ד' אצבעות כו' נ"ק, ע) להרחיק מן הקרן היא דמצריכין כמלא נ"ק, פ) נ"א וכן משמע בספרי וד' של לבן של ד' ד' אצבעות כו' תלויה הענף כו' נ"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה או שראש זנב מפציל עצם או שיש בשר בין חוליא לכ"ל ומיבות נקלף העור והבשר והעצם נשאר נמחק: (ב) גמ' מעשה בעינבל באחד: (ג) שם וב"ה אומרים שלש ושליש שב"ה אומרים: (ד) רש"י ד"ה שהיה כבר וכו' הדם יהא שלם: (ה) ד"ה או שראש וכו' ראש הזנב התלוי וכו' אשר פצל הס"ד ואח"כ מ"ה ד"ה בין חוליא לחוליא מלא אצבע שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב אגודל: (ו) ד"ה נפגם וכו' דלא: (ז) ד"ה כים וכו' לאו מום:

◆

רבינו גרשום

הצורם אזן הפר. לאחר שחיטה קודם קבלה: והזייה [א]דמשקוף ושתי מזוזות תרגומא אבן שנה. כלומר דלכל הוויותיו בעינן שיהא בן שנה אבל תמים לא בעינן דליהוי אלא עד שעת קבלה: הכי נמי מסתברא, דלא בעינן תם בשעת זריקה: זאת אומרת שעות פוסל בקדש. כלומר אם בשעת שחיטה היה בן שנה מעת לעת ובין שחיטתו לזריקתו שהה שעה או שתים בשנה האחרת הוי פסול: ר' יהודה אומר בביצים ולא בגיד. הא בגיד טפי מתחזי אימא כולן אף בביצים: דמר סבר. ר' יהודה דקאמר בביצים סבר חסרון בפנים שמיה חסרון ור' אליעזר סבר לא שמיה חסרון: ותיסברא. דבהכי פליגי ר' יוסי מאי קסבר כו': אלא הכא במומא שבגלוי פליגי דר' יהודה סבר מעוך וכתות אפי' בביצים הוי מומא שבגלוי דהא כווצן בתר הכי: ונתוק וכרות. אף בביצים הוי מומא שבגלוי דהא תליין הביצים בכים למטה יותר מבתחילה: ור' אליעזר בן יעקב סבר. הני בביצים לא הוי מום שבגלוי דהא מעיקרא כשהיא תמימה וימנין דכווצן הכים שהביצים עולים למעלה בבטן וכווץ הכים וזימנין דנחתין ותליין והוי הכים ארוך הלכך לא הוי בביצים מומין שבגלוי אלא בגיד: ור' יוסי סבר מעוך וכתות אף בביצים הוי מומים שבגלוי דהא ליתנהו שהרי נמוחו: ונתוק וכרות. בביצים לא הוי מומין שבגלוי דהא איתנהו לביצים ומעיקרא נמי זימנין דתליין אבל בגיד הוי מום שבגלוי. והיכי הוי כרות בביצים כגון שקרע הכים מעט וכרת הביצים והדר חפרו לכים ונשארו הביצים כרותים בכים: נפגם הזובן. היינו אותו הכים שהגיד מונח בו: והעריה של נקבה במוקדשין שנפגם סביב הנקב. ולהכי נקט נקבה במוקדשין משום דנקבה בבכור ליכא: מן העצם הוי מום דלא הדר בריא אבל לא מן הפרק שבין עצם לעצם דהדר ובריא: מפציל. את העצם הוי מום דלא הדר בריא: וכן מלא אצבע בין פרק לפרק הוי מום: נפגם הזובן הוי מום ולא ניטל דחוזר וגדל. וכן נפגם הכים דהיינו זובן הוי מום דהוי בגלוי ולא נפגם הזכרות הגיד עצמו משום דהוי בסתר והדר בריא: שנטלו זאב לזובן ואח"כ חזר לאיתנו לכמות שהיה: אחד מארבע בטפח של כל אדם. כדאמרי ארבע בגודל: וכמה תהא משולשת. כלומר כמה ארך יהא הגדיל: בש"א ד' אצבעות ולהכי קאמר כמה תהא משולשת דגדיל הוא שליש מן הענף והוי הענף ח' אצבעות וכולו ג' טפחים שהן זרת ומהכא ילפינן משך הציצית זרת דבמנחות לא ילפינן כמה ארכו. ואנן בציצית עבדינן כב"ש ד' חוטין וד' אצבעות גדיל: ורב הונא אמר אצבע שאמרו לענין אצבע

א) לפי גירסא דהכא והזייה מוכרח רבינו לפרש דמיירי בפסח מצרים דגביה מיירי קרא התם דנפסח דורות לא מצינו רק זריקה או שפיכה ואמנם בזבחים (דף כה) הגירסא מריקה ושפיר י"ל דקאי אפסח דורות.